

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

Остапович Марія Олександрівна

УДК 82.091+821.162-3Диг.09

**АВТОРСЬКА МОДЕЛЬ ПОЛЬСЬКОГО ІРОНІЧНОГО НАРАТИВУ
(ПРИКЛАД СТАНІСЛАВА ДИГАТА)**

10.01.06 – теорія літератури

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Київ – 2020

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі зарубіжної літератури, теорії літератури та слов'янської філології Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор
Червінська Ольга В'ячеславівна,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
завідувач кафедри зарубіжної
літератури, теорії літератури
та слов'янської філології.

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, доцент
Васильєв Євген Михайлович,
Рівненський державний гуманітарний університет,
завідувач кафедри теорії та історії
світової літератури;

кандидат філологічних наук, доцент
Сінченко Олексій Дмитрович,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
доцент кафедри української літератури,
компаративістики і грінченкознавства.

Захист відбудеться 16 грудня 2020 р. об 11.00 на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.133.03 у Київському університеті імені Бориса Грінченка за адресою: 04053, Україна, м. Київ, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2.

Із дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Київського університету імені Бориса Грінченка за адресою: 04212, м. Київ, вул. Маршала Тимошенка, 13-Б.

Автореферат розіслано «___» листопада 2020 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О.В. Плющик

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Літературна теорія останніх десятиліть в аспекті стилістичної специфіки наративу намітила значну кількість перспективних напрямків, в один з яких вписується й дослідження авторської іронії. У цьому сенсі розкривають багатозначність концепції наративу, у цілому інтерпретуючи його як певну стратегію оповідання, праці Р. Барта, М. Бахтіна, К. Гамбургер, Ж. Дельоза, У. Еко, Ж. Женетта, В. Кайзер, Л.-М. Рьян, Дж. Серля, П. Слотердайка, Ц. Тодорова К. Фрідемманн, В. Шміда Ф. Штанцеля, як одну зі значущих домінант авторського стилю (розвідки М. Гірняк, Р. Гром'яка, Л. Мацевко-Бекерської, О. Пронкевича, О. Сінченка), або як важливий жанровий маркер (роботи Т. Бовсунівської, О. Галети, Н. Грицак, Н. Копистянської, О. Червінської). Продуктивним в осмисленні наративу, можливостей аналізу тексту крізь його призму є й об'єднання різних точок зору щодо його впливу на акт читання-розуміння, що акцентується у працях Ф. Джаннідіса, Т. Кіндта, Ю. Крістевої, Я. К. Мейстера, Г. Т. Мюллера, Дж. Піра, Дж. Принса, Н. Денисюк, Ю. Завадського, О. Капленко, М. Лановик, І. Папуші, М. Рябченко, А. Сажині, Н. Семашук, А. Тичініної (Бойчук), О. Ткачука, О. Юферевої та ряду інших дослідників.

Специфіка художньої цілісності наративу спрямована на читацьку рецепцію і передбачає адекватне прочитання тексту. У цьому сенсі найскладнішою формою постає саме сприйняття іронії художнього зразка, яку не завжди відчуває реципієнт, оскільки живе у власному історичному часі, у зв'язку з цим й виникають культурні, релігійні, ментальні розбіжності між авторським задумом і читацьким сприйняттям. Одним із перших на це звертав увагу ще М. Бахтін у роботі «Творчість Франсуа Рабле і народна культура середньовіччя та Ренесансу», вказавши на сміх та іронію як важливі стилістичні маркери певної ментальності, що конотувало із висновками Х. Ортеги-і-Гасета щодо іспанської літератури. Власне іронія пройшла шлях від розуміння її як стилю дискурсу (сократичний діалог Платона) та риторичної фігури (Квінтіліан) до актуального наукового об'єкта нових часів, інтерпретуючись переважно як прийом, або в аспекті специфіки авторського стилю письма (праці Р. Рорті, Ф. Шлегель, Я. Блонський, Я. Лавський, Б. Дземидок, А. Зісь, У. Еко, Ю. Лосєв, В. Пропп, О. Потєбня, Ф. Зольгер, Ф. Гегель, Р. Семків, С. К'єркегор, Р. Барт, Ж. Дельоз, П. Слотердайк, Ж. Бодрійяр). Проте багато можливих ракурсів наративної теорії ще не визначені або попри артикульованість потребують окремої уваги, аргументуючи актуальність нашої теми.

Питання наративу і його специфіки в аспекті стилю та зокрема іронічного дискурсу порушено у працях ряду українських дослідників й переважно на матеріалі української культури: передусім йдеться про стиль (М. Гірняк, Р. Гром'як, Л. Мацевко-Бекерська, О. Пронкевич), жанри (роботи Т. Бовсунівської, О. Галети, Н. Грицак, Н. Копистянської, О. Червінської), проблеми перекладу (М. Лановик). Наша робота виводить проблему за межі вітчизняної спадщини, береться матеріал польської практики іронічного наративу, осібно в національному контексті теоретично розглядається письменницький

досвід Станіслава Дигата (1914 - 1978) – оригінального представника вже залишеної у минулому доби соціалістичного реалізму, спадщина якого досі активно циркулює в польському культурному дискурсі, проте мало аналізована в Україні. Своєрідність польського митця в аспекті специфіки іронічного нарративу проглядає, зокрема, при зіставленні з відповідними рисами авторської стилістики Г. Сенкевича (1846 – 1916), Т. Берези (1905 – 1970) та В. Гомбровича (1904 – 1969). Дигатівський іронічний дискурс відтворює осібно польську ментальність, але може сприйматися як виразна і зразкова модель з екстраполяцією на інші національні зразки. На відміну від українських науковців, які переважно зосереджуються на передісторії соцреалізму, дослідники польської літератури інтерпретують самий період соцреалізму з огляду на його фактичний вплив у перманентному русі наступного літературного процесу (див. праці: В. Хархун, Е. Барток, Ю. Борева). У цьому контексті модель іронічного нарративу інтелектуальної прози С. Дигата, що розглядається нами в межах польського соцреалістичного «канону», дозволяє помітити перспективу його трансформацій і стилістичні рудименти в подальшому русі культури.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертації затверджена на засіданні Вченої ради Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (протокол № 9 від 25 жовтня 2012 року). Дисертацію виконано відповідно до плану комплексної наукової теми кафедри зарубіжної літератури, теорії літератури та слов'янської філології Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича: «Актуальні літературознавчі інтерпретаційні стратегії тексту у гуманітарному дискурсі» / «Жанровий потенціал тексту в світлі актуальних методик» (реєстраційний № 0116U001437). Текст дисертації було обговорено на розширеному засіданні кафедри зарубіжної літератури, теорії літератури та слов'янської філології Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича (протокол № 10 від 30 червня 2020 року).

Мета дослідження: на прикладі прози С. Дигата у контексті польської традиції вивчити специфіку та механізми репрезентації авторської моделі іронічного нарративу.

Досягнення мети уможливлено через розв'язання дослідницьких завдань:

- висвітлити варіативність підходів до художньої цілісності відповідно до стилетворчого потенціалу екзистенціалістських концепцій;
- в аспекті авторського стилю виявити особливості функціонування іронічного нарративу;
- у теоретичному річищі розкрити питання типології іронії, її взаємозв'язків із ментальністю та історичним досвідом;
- проаналізувати поетику металогії у конотації до авторського стилю;
- на прикладі творчості С. Дигата з'ясувати стратегію взаємозв'язків, правонаступництва та конкретного світоглядного канону в рамках національної літератури;
- відповідно верифікувати контур авторської моделі нарративу.

Об'єкт дослідження: іронічний нарратив як специфічний прийом образної системи літературного тексту, розглянутий на матеріалі художніх текстів,

щоденникових записів, листування С. Дигата, Г. Сенкевича, Т. Брези, В. Гомбровича, М. Дигат (дочки письменника).

Предметом теоретичного аналізу є принципи функціонування оповідних стратегій іронії як специфічного літературного прийому, особливості моделювання нарративних рівнів авторського стилю, презентованого в межах польської культури доби соцреалізму та його рецепції.

Методи дослідження ґрунтуються на комплексному теоретичному інструментарії: враховано досвід компаративістичного та біографічного методів в дослідженні особіно польської специфіки іронічного дискурсу в історичному часі; практичні набутки наратологічних та імагологічних досліджень застосовано при аналізі визначених зразків польської прози відповідного періоду, які було розглянуто водночас з урахуванням сучасної практики структурного та цілісного аналізу тексту; відносно прочитання первнів моделювання іронічного образу, специфічного для окремих текстів, вжито інструментарій теорії інтертекстуальності й інтермедіальності в конотації з методологічною практикою герменевтичного й рецептивного підходів.

Теоретико-методологічну основу становлять праці з актуальних питань *загальної поетики, історичної поетики та компаративістики переважно в аспекті стилю* (концептуальні ідеї М. Бахтіна, О. Білецького, О. Веселовського, М. Гіршмана, Ю. Лотмана, Д. Наливайка, О. Потебні, П. Рихла, І. Франка, Н. Фрая); *нاراتології та жанрологічного дискурсу* (дослідження Т. Бовсунівської, О. Бондаревої, О. Галети, М. Гірняк, Р. Гром'яка, Н. Денисюк, Н. Копистянської, М. Лановик, Л. Мацевко-Бекерської, Н. Нікоряк, І. Папуші, О. Пронкевича, О. Ткачука, В. Тюпи, О. Червінської); *теоретичні студії з інтертекстуальності* (розвідки М. Бахтіна, Р. Барта, О. Білецького, Р. Дзика, Ж. Женнета, Ю. Крістєвої, С. Мітосек, П. Рихла, Ц. Тодорова); дослідження з *імагології* (роботи Т. Бовсунівської, К. Леві-Строса, А. Менегетті, Д. Наливайка, Х. Ортеги-і-Гасета); *напрацювання когнітивістики* (ідеї М. Гайдегера, пропозиції Дж. Лакоффа та М. Джонса); *рецептивної поетики та герменевтики* (праці Р. Барта, Р. Гром'яка, Г. Гадамера, М. Зубрицької, У. Еко, В. Ізера, Р. Ингардена, О. Червінської, Г. Шпета, Г. Яусса).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в:

- уведенні до літературознавчого тезаурусу понятійної синтагми «іронічний наратив» та оперуванні нею як визначальною складовою авторського стилю письма;
- з'ясуванні ментальних та екзистенційних особливостей польського іронічного наративу;
- виявленні смислово-градаційних факторів моделювання авторського стилю;
- констатуванні парадоксальної креативності соцреалізму у продукуванні іронічного наративу, розширенні теоретичних рамок канону «літературний напрямок»;
- виявленні парадигм «крадіжка долі», «родинний простір», топосів «дому» та «храму» як знакових модусів реалізації іронії;
- аналізі корпусу текстів С. Дигата відповідно до артикульованих ракурсів.

Практичне значення одержаних результатів. Результати дисертаційного дослідження можуть бути використані при розробці лекційних курсів з теорії та історії літератури, спецкурсів, для поглиблення і розробки відповідних аспектів літературної теорії, наратології, порівняльного літературознавства, рецептивної поетики.

Апробація роботи здійснювалася на українських та міжнародних конференціях: «Іван Франко та регіональне різноманіття національної літератури» (Чернівці, 18-19 травня 2015 р.), «Пасіонарність другорядного» (Чернівці, 11-12 травня 2017 р.), «Інтервали: 1918-1968-2018 (література / літературознавство)» (Чернівці, 18-19 жовтня 2018 р.), «Традиції та нові наукові стратегії у Центральній та Східній Європі» (Київ, 28-29 червня 2019 р.), «Літні наукові дискусії -2019» (Вінниця, 24 червня 2019 р.), «Сучасна філологія: перспективні та пріоритетні напрямки наукових досліджень» (Одеса, 21-22 червня 2019 р.), «Потенційні шляхи розвитку науки» (Київ, 24-25 вересня 2019 р.), «VI Султанівські читання» (Івано-Франківськ, 24-25 жовтня 2019 р.). Основні аспекти дисертаційної концепції обговорено на аспірантських семінарах з теорії літератури (кафедра зарубіжної літератури та теорії літератури Чернівецького національного університету імені Ю Федьковича, 2012 – 2019 рр.).

Публікації. Результати дослідження відображено у 12 наукових публікаціях. Усі публікації одноосібні. 4 статті опубліковано у фахових виданнях України, 1 – у закордонному виданні.

Структура роботи: робота складається зі вступу, трьох розділів з висновками до кожного із них, списку використаних джерел (314 позицій). Загальний обсяг роботи – 205 сторінок, основний текст викладено на 175 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, вказано на об'єкт, предмет дисертаційної роботи, на її зв'язок із науковими програмами, зазначено мету дослідження та завдання, окреслено й обґрунтовано вибір методів дослідження, вказано методологічну основу роботи, визначено наукову новизну, теоретичне та практичне значення отриманих результатів, подано відомості про апробацію основних положень дисертації.

У **розділі I. Теоретико-методологічні засади дослідження форм наративу відповідно до авторського стилю** розглядаються дотичні до дисертаційного концепту сучасні методологічні практики. Інтерпретовано теорію наративу та рецептивну поетику як продуктивні методологічні практики в аспекті розробки та моделювання проблем авторського стилю та його специфіки у суголоссі з корпусом дослідників, вказаним в описі теоретико-методологічного фрагменту цього автореферату. У підрозділі *1.1. Авторський стиль у методологічних проєкціях* розглянуто типологію підходів до розробки питання авторського стилю, запропоновано продуктивні підходи для доповнення та оновлення методологічних підходів, зокрема в аспекті наративу. Питання про чинники, що впливають на авторський стиль, розкрито у пункті 1.1.1. «Смислово-градаційні фактори моделювання авторського стилю», нами запропоновано їх десятичленну

класифікацію для моделювання стилю письма окремого автора з огляду на типологію присутніх/фантомних образів, типи фокалізації, нарративний темп, культурологічні та історичні вектори. Так, класифікація за будь-яким принципом (тематичним, жанровим, образним) демонструє, що попри ряд спільних категорій для авторів, що працювали в рамках одного художнього напрямку, історичного часу завжди присутні фактори, які випадають із класичного формату. Девіантні ознаки в рамках таксономії творчості митця творять неповторний впізнаваний ідіостиль. Продуктивним методом дослідження ідіостилу можна вважати компаративну практику, особливо в аспекті виділення національного та світоглядного компонента ідіостилу. Моделювання та розкодування авторських констант і домінант дозволяє здійснювати читацьку інтерпретацію тексту та переклад відповідно авторського стилю та заданих письменником інтенцій. Конфокальність проголошених дослідницьких аспектів дозволяє створити модель концептосфери письменника та наратора, яка спирається на мовний, образний та культурно-смысловий блоки значень. Пункт 1. 1. 2. «Авторський стиль в аспекті нарративних практик» висвітлює нарративну концепцію, яка змінює дослідницький ракурс та пропонує зосереджувати увагу на типі оповідування як важливому стилемодельюючому факторі. Додатковий гравець на полі тексту («автор – наратор – читач») дозволяє частково вивести процес читання з-під впливу чистої граматики і синтаксису. Те, в якій особі себе презентує наратор або як змінюється особа впродовж тексту, впливає на смислове навантаження рецепції. Іноді оповідна специфіка тексту дозволяє класифікувати окремі частини як такі, що не належать до наративу. Аналіз прозового тексту чи його фрагменту з точки зору наратології та категорій наративу (в структуралістській та класичній концепції), фокалізації, типу наратора, реципієнта дає змогу розкодувати структурну, смислову інтенційність оповіді, класифікувати її в жанровому, тематичному вираженні авторського стилю.

У підрозділі 1. 2. *Дослідження наративу у контексті металогії* досліджено феномен іронії як характерного засобу гумору, світоглядної моделі та типу наративу, що виступає одним із центральних при окресленні стильової моделі письма конкретного автора. Виокремлено палітру можливих металогічних контекстів вираження іронії та інтенційності оповідування загалом. Пункт 1. 2. 1. «Національна специфіка та моделювання іронічного дискурсу» експонує ментальність як визначальний фактор гумористичного пафосу, рецептивні можливості його осягнення. Акцентується пряма залежність сміхової культури від політичних факторів, відповідних певній історичній ситуації (у нашому дослідженні – методологічні пропозиції соціалістичного реалізму, філософія екзистенціалізму в розмаїтті її національних осмислень). Зазначаємо, що національний іронічний дискурс поляків у ХХ ст. формувався на опозиційній платформі романтизму-соцреалізму, що зумовило множинність його проявів та стратегій його моделювання і відповідної до цього рецепції. У пункті 1. 2. 2. «Еволюція поняття іронії як інтенції наратора» аргументовано нашу точку зору на потенціал синтагми «іронічний наратив», доведено логіку її присутності в теоретичному тезаурусі відповідно до проблем авторського стилю. Визначення природи інтенційності наративу стає основою до розкодування інтертекстуальних

можливостей тексту, ключем до розділення наратора та персонажа, а отже, й до відповідного прочитання іронічної інтенційності їхніх стосунків, специфічної для польської ментальної та світоглядної моделі відповідної літературної доби. У наступному пункті 1. 2. 3. «Репрезентація іронічного наративу в аспекті стилістичної специфіки» на конкретних прикладах розкривається потенціал окремих металогічних засобів, зокрема алюзії, цитати, екфрасису як виразників іронічної інтенції оповідача. Маркерами стилю авторського іронічного наративу, виступає цитата, в тому числі – інтермедіальна, а також повтори, що можуть використовуватися як для підсилення загальної іронічної світоглядної лінії (впритул до пародіювання), так і відігравати роль засобів для створення локального іронічного ефекту, підсилювати динаміку тексту. Поряд із ними екфрасис, ремінісценція виразно стратифікують єдиний хронотоп тексту, утворюють лакуни, що дозволяють чітко відділяти наративні позиції оповідача та окремих персонажів, розкривати особливості їхніх психологічних портретів, уточнюючи інтенційність власне іронічного наративу.

Розділ II. Іронічний наратив у інтертекстуальних параметрах польської традиції аналізує специфіку розвитку польської літератури в часи панування соцреалізму як творчого методу, що базується передусім на розвідках Е. Барток, Я. Белкота, В. Болецького, Ю. Борєва, Я. Блонського, С. Буркота, М. Галезовського, М. Пехоти, О. Сінченка, К. Степніка, О. Філатової, В. Хархун, В. Хорєва, Р. Януша, В. Янушкевіча. Виокремлено аспекти девіантності соцреалістичного «канону», спостережено ризоматичний характер взаємозв'язків між літераторами різних поколінь та потенційні шляхи творчої дискусії між ними. Зокрема репрезентантом іронічних проєкцій ортодоксального соцреалізму виступає проза С. Дигата, що моделюється на межі перетинів із прозовими текстами Г. Сенкевича (1846 – 1916), Т. Брези (1905 -1970) та В. Гомбровича (1904 – 1969). У підрозділі 2. 1. *Шлях С. Дигата у контексті польської літературної практики відповідної доби* подано особистість письменника як виразника національної моделі канону – це пасіонарна постать регламентованого часу, що творчо реалізувалася в багатьох аспектах (письменство, переклади, кіно, акторство), яка провокує зацікавленість дослідників в Польщі та поза її межами й досі, зокрема в аспекті моделювання авторського стилю в контексті національних, ідеологічних парадигм.

У підрозділі 2. 2. *Заперечення класики через іронію* означено інтертекстуальні можливості гумору в контексті діалогу-заперечення С. Дигата із попередниками, акцентовано на аспектах національної специфіки іронії та її інтенційності, змодельовано домінанти авторського світогляду та стилю. У пункті 2. 2. 1. «Світоглядна позиція Г. Сенкевича в іронічній інтерпретації С. Дигата» зауважуємо руйнування канону: С. Дигат, підтримуючи ставлення до культури В. Гомбровича (критика інфантилізму, месіанізму), відповідно деконструє роман Г. Сенкевича «Камо грядеши» (1896). Деконструкція та перемоделювання значимих національних символів завдяки наявності іронічного наративу постають креативними чинниками для розмивання меж соцреалістичного канону. Окреслено специфіку національного крізь призму історичних реалій. Спостережено, що одним із центральних прийомів оприявлення іронії виступає

зміна наративного ракурсу та темпу: у Г. Сенкевича – всевідаючий першоособовий наратор, використання розлогих «психонаративів» (за словником О. Ткачука), зловживання темпом резюме, у С. Дигата, натомість, право голосу отримує другорядний персонаж без функцій всевідання, резюме підмінене темпом сцени. Пункт 2. 2. 2. «Пародіювання оповідного стилю «Камо грядеши» в іронічних інтенціях роману С. Дигата «Прощання»» акцентує на множинності рівнів іронічної деконструкції тексту попереднього канону. Розглянуто наративний, образний та сюжетний прошарки текстів. Констатується, що в «Прощанні» прийом паралелізму на лексичному, образному, символічному рівнях активізує рецепцію іронічних декодувань. Іронічний демарш проти канонічного автора та багаторівневе пародіювання його текстів може мати кілька можливих прочитань: утвердження нового канону через заперечення попередників; дискримінація будь-якого ідеологічно маркованого світогляду як такого, що несе загрозу свободі людини; необхідність оприявлення нескінченної множини поглядів щодо однієї проблеми та їхньої рівнозначності; актуалізація національних ідеологем як таких; спротив чужими симуляграм.

Підрозділ 2. 3. *Двовекторність полеміки із соцреалізмом: основи іронії Т. Брези та авторської наративної моделі С. Дигата* демонструє розбіжності іронічних інтенцій наративу. Зокрема, подано стиль прози Т. Брези як представника польського ортодоксального соціалістичного реалізму у зіставленні з експериментаторством С. Дигата. Звернено увагу на зіставлення темпів нарації, притаманної порівнюваним текстам (розлогі резюме vs швидка зміна темпу), кількості фокалізаторів та типології нараторів (найчастіше – два фокалізатори vs завжди більше, ніж два фокалізатори; всезнаючий vs внутрішній). Іронія в усіх випадках постає виразником ідеологічних інтенцій, необхідним фактором світоглядної кризи, засобом оновлення й розвитку мистецького руху. Нівелююча заангажованість позбавила стилістику письма Т. Брези особистісних моментів, об'єднала його великою мірою із безособовими, непсихологізованими оповідачами без індивідуальної презентації, але з виразними рисами соцреалізму, зробила типовим представником такої літератури. Двадцятирічна мовчанка між іронічно налаштованими Т. Брезою і С. Дигатом, які на одному подиху колись творили разом, – найкраще свідчення розходження іронічної інтенційності та її різноманітної природи у митців, залежно від їхньої позиції щодо реальної дійсності. Зазначимо, що проза Т. Брези також була розрахована на читача-інтелектуала, який здатен розшифрувати вузькі іронічні контексти, заховані найчастіше у власних назвах (біблійні та мистецькі алюзії). Інтелектуалізм, властивий його стилю, пертворює культурний код іронії на багатозначний – тож серед можливих прочитань прихованих значень можуть перебувати й ті, які виходять за межі політично вмотивованих, хоч текстуальний контекст задає саме політичний напрям рецепції.

Підрозділ 2. 4. *Зразки іронічного письма в контексті наративного стилю В. Гомбровича* містить аналітичну фіксацію в аспекті іронії палітри стильових, наративних та інтенційних перегуків письма С. Дигата та В. Гомбровича. Підкреслено, що очевидна суголосність, свідомо змодельована С. Дигатом, увиразнює його авторський стиль, прояснює світоглядні орієнтири. Пункт

2. 4. 1. «Екзистенційна іронія у «Щоденнику» В. Гомбровича» означає рецептивні вектори філософії екзистенціалізму, що спостерігаються в творчості названих авторів, чинять прямий вплив на структурування іронічного наративу. Іронія В. Гомбровича покликана рівною мірою як до знищення традиційного погляду на сакральне, так і до перегляду непогрішності інтелекту; ревізії набуває розуміння особистості та натовпу, народу, типи їхньої можливої взаємодії. Екзистенціалізм цього автора закликає людину повернутися обличчям до іншої людини: крізь простір «між» можливе взаємне формування, самопізнання, усвідомлення і почування себе в світі; лише щодо простору «між» у В. Гомбровича немає іронічних зауваг. Констатуємо виразну залежність авторського стилю С. Дигата від практикованих його знайомим сучасником філософських, мистецьких підходів до творення художнього тексту. У пункті 2. 4. 2. «Іронічний нарратив в романі В. Гомбровича «Фердидурке»» йдеться про образний, філософський та нарративний рівні копіювання оповідної манери. Показано, що майже дослівно з іронічними структурами цього тексту перегукуються й тексти С. Дигата. Конкретно проаналізовано аспект тілесності як загалом найбільш продуктивний в аспекті іронічного кодування, проте з виразними авторськими різночитаннями. Зазначаємо, що стиль В. Гомбровича й С. Дигата, вкорінений в естетико-філософський ґрунт, включає в себе іронію як засіб, що дозволяє відповідно задіяти інтертекстуальні можливості наративу, розширювати уявлення про форму, задавати відповідний рецептивний напрям. Подібні продуктивні методи моделювання власного авторського стилю в параметрах польської культурної традиції можуть вважатися зразковим прийомом польського іронічного наративу.

Розділ III. Домінантний статус іронії в аспекті моделювання літературного стилю С. Дигата констатує провідну роль іронії у вираженні стильового потенціалу автора, на конкретних прикладах із прози розкриває можливості вираження іронічного наративу в аспекті системи образів та проблемного кола. В означеному реченні спираємося на праці Н. Астрахан, Р. Барта, Г. Башляра, У. Еко, М. Еліаде, Ж. Женетта, Р. Ингардена, С. К'еркегора, Ю. Крістєвої, Л. Мацевко-Бекерської, Х. Ортеги-і-Гасета, П. Рікера, О. Сінченка, В. Топорова, В. Хархун, Б. Хюбнера, Л. Шевченко, К. Ясперса. У підрозділі 3. 1. *Екзистенційна сутність авторської іронії* розглянуто екзистенціалізм в його національній версії та акцентах, розставлених, зокрема, В. Гомбровичем. Означене постає основою для розуміння іронії, притаманної творчій манері С. Дигата. На цих прикладах знову підтверджується, що іронія виконує роль іманентного деконструюючого чинника канону, сприяючи його послідовному оновленню. Запропонована вказаними авторами модель також синтезує в собі ментальні світоглядні риси, що знаходить своє вираження на рівні наративу, зокрема через наявність «фантомних образів».

Межову ситуацію як продуцента іронічних смислів та виразника екзистенційного спрямування авторського гумору розглянуто у підрозділі 3. 2. *Іронічні інтенції наратора в перспективі межових ситуацій*. Тут акцентовано на різноманітності нарративних підходів до моделювання межової ситуації в малій та романній прозі С. Дигата. У пункті 3. 2. 1. «Наративний рівень конструювання персонажа: «маленька людина» в оповіданнях «Рожевого

зошита»» подано прийоми моделювання, що застосовані автором у створенні лейтмотивного персонажа «маленька людина», домінантного для його малої прози. Наголошено на іронічному потенціалі даного образу-персонажа, його невідповідності ідеологічній моделі соціалістичного реалізму. Образ «маленької людини» в прозі С. Дигата розширює притаманний реалізму спектр вираження персонажів подібного плану, виводить з маргінесів цей образ в контексті соцреалістичної культури, наділяючи його рядом нових нарративних властивостей-маркерів. Акцентовано на особливостях десакралізації персонажа за рахунок специфіки наративу. У пункті 3.2.2. «Іронічна парадигма «крадіжка долі» в романі «Подорож»» розкрито сюжетотворчий та стильовий потенціал дигатівської іронії за рахунок накладання позицій кількох нараторів та фокалізаторів, інтерференцію наративів, фіксовано гендерну типологію оповіді, ментальні аспекти образу. Підкреслено, що подібний прийом із заданою ментальною інтенційністю є специфічним означником авторського стилю. З'ясовано, що сюжетний екзистенційний прийом «крадіжка долі» уможливорює рецепцію безпосередньо голосу автора. У пункті 3.2.3. «Фікційність / реальність як іронічні координати авторського наративу» на прикладі роману «Диснейленд» виокремлено прийом накладання площин фікційного / реального як ефективну модель генерування множинних смислів, у тому числі – в аспекті гумору, який в ідеалі долає екзистенційну самотність заразом автора, оповідача та читача. У текстах польського автора проблема співвідношення фікційного / реального за рахунок іронії породжує руйнування ідеологічної категорії «правди», передбаченої ідеологічними параметрами соцреалізму. Іронічна опозиція фікційного / реального висвітлює авторське бачення (не)можливості свободи, закликає до подолання екзистенційної самотності обох заручників тексту – оповідача та читача.

Підрозділ 3.3. *Топографія ландшафту в структурі дигатівської іронії* містить акцент на особливостях функціонування в прозі автора сакральних топосів, їхніх можливостей щодо відтворення іронічних інтенцій, їхньої продуктивності у сприйнятті авторського стилю письма. Так, у пункті 3.3.1. «Іронічний акцент топосів-моделей «дому» та «храму»» в аспекті наративу подано аналіз ставлення автора до вказаних просторів як топосів сакральних, іронія виникає через конфокальну негацію текстового ландшафту кількома оповідачами, специфічний аспект його окреслення. З'ясовано, що вагомим означником авторського стилю виступає злиття сакральних просторів, їхнє редукування в бік зосередження на окремих елементах інтер'єру чи його геометрії. Виявлені особливості моделюють новий урбанний простір соціалістичного міста в опозиції до традиційної репрезентації міста в романтичній національній традиції (переважно йдеться про Варшаву й Краків). Пункт 3.3.2. «Моделі іронічних наративів «родинного простору»» артикулює дигатівського оповідача як руйнівника традиційних цінностей. Автор, залучаючи до сакрального простору родини другорядних персонажів, використовує виразну інтерференцію наративів; щоправда, при фокалізації наративу він не надає самостійного голосу дітям. Вказані прийоми акцентують екзистенційність

опозиції «Я» / «Інший». Як маркер авторського стилю у попередній традиції в інтерпретації С. Дигата «родинний простір» свідомо розмивається.

У **Висновках** узагальнено результати аналітичного моделювання іронічного нарративу, досліджені в контексті польської прози соціалістичної доби з урахуванням класичної традиції, оскільки тяглість польської іронічної інтенційності від Г. Сенкевича й до С. Дигата є іманентною рисою.

Специфіка досліджуваного полягає в певній складності сприйняття іронічного пафосу тексту, прочитуванні його підтекстів, особливо якщо йдеться про створене за інших часів (не в хронотопі реципієнта) або не в межах власної культури, унаслідок так званої естетичної дистанції (за Х.-Р. Яуссом), коли рецептивній «твір» може бути не суголосним авторському тексту.

Так само як і українська, польська літературна ситуація у ХХ ст. зазнала значних, інспірованих соціалістичною ідеологією впливів, проте зберегла кілька питомо ментальних векторів розвитку (приміром, так званий чорний гумор). У цьому плані показово постає авторська манера письма С. Дигата, унаочнюючи специфіку польського іронічного дискурсу. Іронічний нарратив виступає в ролі репрезентанта авторського літературного стилю, характерного для періодів виснаження будь-якого певного методу (починаючи від романтичної іронії). Зміна методологічних акцентів у новітній ситуації, пов'язаних з ідеологічними фреймами нового соцреалістичного напрямку, провокувала на опір новому канону письма, девіантною версією якого й постає авторський стиль С. Дигата.

Аналіз художніх текстів обраного автора з позицій нарративу (увага зосереджувалася на таких текстах С. Дигата, як «Прощання», «Подорож», «Диснейленд», збірці оповідань «Рожевий зошит»), взятий у контексті відповідного досвіду Г. Сенкевича, Т. Брези, В. Гомбровича, дозволив виокремити і конституювати наступне: авторські оповідні стратегії за типом, темпом нарації, фокалізацією / конфокальністю, типовими та «фантомними» образами передбачили виокремлення аналітичних факторів, які повністю чи частково здатні виявити типологію іронічного нарративу – зокрема, національна (ментальна) картина світу, індивідуальні ідеологічні переконання, суспільно-історичний контекст, окреслення категорій «Свій» / «Чужий», вибір нарративної стратегії та типових образів, наявність маркерів ідіостилу епохи на семантичному рівні, сюжетна варіативність та рольова функція наратора, суперечність / відповідність нарративній тенденції конкретного напрямку.

Маркерами нарративних інтенцій, заданих самим оповідачем (відповідно до класифікації нарративу / ненарративу за В. Шмідом, диференціації точок фокалізації за Ж. Женеттом) виступають персонажі парадигми: Лідка («Прощання»), Йовіта-Агнешка («Диснейленд»), Зіта («Подорож»), які презентують наративи (є незворотня зміна стану) в ролі фокалізаторів із застосуванням множинної фокалізації (погляд на вказаних героїнь з точки зору кількох різних оповідачів). Іронічну інтенційність оповіді задає конфліктність позицій жіночих образів-фокалізаторів у ролі оповідачів.

Ментальна складова авторського стилю письма з'ясовано через порівняння із текстами Г. Сенкевича, Т. Брези, В. Гомбровича, невід'ємною частиною яких є специфічний гумор, осібно іронія. Саме іронічний первень з його

інтертекстуальними та інтермедіальними вкрапленнями постає ключовим кодом до відповідного прочитання прихованого іронічного пафосу у текстах кожного з наведених представників польської літератури. Висновуємо, що для ідентифікації іронічної інтенції наратора, на відміну від його персонажів, важливо на далі зіставляти три точки зору: перцептивну, ідеологічну та мовну.

Розглядаючи іронію в якості стильової домінанти письма, пропонуємо включити до наукового обігу поняття «іронічного наративу», який зручно розкривається передусім крізь призму металогії (алюзії, цитати, ремінісценції, повтори, екфрасиси маркують наративні чинники). Зосередження іронічних інтенцій на символах, алегорії, стилістичних повторах, антонімії, оксюморонах, гротеску, пародіюванні, цитуванні та можливих інтертекстуальних включеннях конструює образ оповідача та його позицію. Такий підхід водночас дає змогу виявити не лише портрет іронічного наратора, але й акцентувати його власні погляди в наявних колізіях сюжеттики, знайти загальний принцип мотивації його дій, типології висловлювань, тобто розкрити інтенційну суть оповіді.

Бінарна опозиція «Свій» / «Чужий» у художніх текстах С. Дигата доводить неприйняття не лише соцреалістичних, але й водночас романтичних ідеалів, про що свідчить пародіювання ним сюжетної та образної канви роману Г. Сенкевича, а також розбіжності в поглядах із ортодоксальним соцреалізмом Т. Брезі.

Ідеологічний та мовний первні наративу в текстах С. Дигата, який вважав неможливим інтелектуальне осмислення та оновлення мистецтва під тиском стандартизованої доктрини, постають крізь палітру так званих фантомних образів (модельованих за мотивами Другої світової війни або сучасної політики – в цьому плані виявлено використання суголосних Т. Брезі ремінісценцій, алюзій, екфрасисів, проте іронічна інтенційність кожного з авторів була пов'язана з іншим). Приховану авторську іронію спрямовано проти католицизму в інтерпретації, делегованій наратору.

Знаковою парадигмою, що маркує авторську іронію, постає «образ жінки», яка незмінно виступає втіленням лукавства, життєвим випробуванням для оповідача. Переважно звідси ідіостиль С. Дигата характеризує й функція екзистенційного пограниччя. На рівні світогляду для письменника – це прямий, неприхований вимір осмислення творчості й буття, що висвітлюють інтертекстуальні перегуки, наслідування наративних стратегій тексту, темп нарації, присутність фантомних та типових образів (як виявилось, запозичених зі зразків раннього періоду творчості В. Гомбровича).

Екзистенційна іронічність екстраполюється практично на всі рівні тексту, наративні прошарки генеруються абсурдом межових ситуацій відповідно завдяки строго індивідуалізованій наративній структурі сюжетної персоносфери – подібний прийом в координатах малої прози С. Дигата формує виразний ряд образів «маленьких людей» («Далека мандрівка»), різноманітних любителів чужих досягнень («В тіні Брукліна») та інших такого роду персонажів, кожний з яких постає через свій характерний наратив. Натомість у романах екзистенційна іронія виявляє себе на сюжетно-композиційному рівні (кумедність ситуацій, фікційність / нефікційність оповіді, гіперболізація, прийом градації, кільця).

Дигатівське розуміння та інтерпретація екзистенціалізму (суб'єкт-суб'єктні відносини між персонажами й подекуди голосами оповідачів, присутність образу Бога та інше), завдяки пасіонарності іронії, відображено в авторських акцентах через прийом моделювання простору «дому», «храму» та «родинного простору», за якими персонаж приймає рішення, що зрештою аргументує сюжетну розв'язку. При моделюванні таких топосів, як «родинний простір», «храм», «дім», автор додає навмисно марковані іронічні елементи, що десакралізують ці традиційні парадигми.

Інтенційність наративу у текстах перебуває під значним впливом культурних зсувів, конфліктів між поколіннями, історичних та біографічних обставин. Іманентна природа іронії дозволяє окреслити підходи до декодування іронічного наративу та його стилетвірної функції відповідно до авторської програми за будь-якої рецептивної множинності версій прочитання. Таким чином, моделювання стилю дигатівського письма підводить до загального висновку щодо генеративної функції іронії як такої, яка у межах відповідної історичної ситуації ґрунтується на специфіці власної літературної традиції.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Остапович М. **Пасіонарність письменницької постаті у тоталітарному суспільстві: досвід Станіслава Дигата.** *Науковий вісник Чернівецького університету*: зб. наук. праць / наук. ред. Бунчук Б. І. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2013. Вип. 697 – 699: Слов'янська філологія. С. 49 – 54.
2. Остапович М. О. **Образ інтелектуала як чужого в оповіданнях Станіслава Дигата.** *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету.* Філологічні науки : зб. наук. ст. / гол. ред. В. А. Зарва. Бердянськ : ФОП Ткачук О. В., 2015. Вип. V. С. 177 – 185.
3. Остапович М. **Іронічна деконструкція національного міфу в романі «Прощання» Станіслава Дигата.** *Актуальні питання суспільних наук та історії медицини. Спільний українсько-румунський науковий журнал. Серія „Філологічні науки”* / редколегія Т. Бойчук, Ш. Пуріч, А. Мойсей. Чернівці; Сучава : БДМУ, 2019. № 1. С. 95 – 99.
4. Остапович М. О. **Алюзія як засіб демонстрації іронічної інтенції наратора в творах Станіслава Дигата.** *Наукові записки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.* Літературознавство. Вип. 1-2 (91-92) / редкол. Л. В. Гармаш та ін. Київ : Вид. дім Д. Бураго, 2019. С. 140 – 152.
5. Ostapovich M. **Breza and Dygat: existential deviations in the social realism practice.** *Science of Europe.* Vol. 5. No 45 (2019). P. 56 – 59.

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

1. Остапович М. **Над берегами озера Іронії.** *Буковинський журнал,* 2017. № 1. С. 66 – 77.

2. Остапович М. Засоби реалізації іронії в романі С. Дигата «Прощання»: алюзія, цитата, повтор. *Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич, 2019. Випуск 24. Том 2. С. 77 – 82.

Праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Остапович М. О. Польська літературна традиція другої половини ХХ ст.: своєрідність авторського стилю Станіслава Дигата. *VI Султанівські читання. Українська літературознавча полоністика: стан і перспективи розвитку* (24 – 25 жовтня). Івано-Франківськ, 2019. URL: https://kslipl.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/108/2019/11/%D0%A1%D1%82%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D1%96-%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%96_%D0%BD%D0%B0-%D1%81%D0%B0%D0%B9%D1%82.pdf.
2. Остапович М. О. Провідні образи малої прози Станіслава Дигата. Матеріали *Міжнародної науково-практичної конференції «Потенційні шляхи розвитку науки»* (24 – 25 вересня). Київ, 2019. С. 45 – 47.
3. Остапович М. О. Еволюція «остаточного словника» наратора в романі С. Дигата «Прощання». *«Сучасна філологія: перспективні та пріоритетні напрями наукових досліджень» : міжнародна науково-практична конференція* (21 – 22 червня). Одеса, 2019. С. 91 – 94.
4. Остапович М. О. Навмисне маркована інтертекстуальність як сюжетотворчий та смислотворчий чинник. *Збірник наукових матеріалів XXXII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції eI-conf.com.ua. «Літні наукові дискусії – 2019»* (24 червня). Частина 3. Вінниця, 2019. С. 96 – 100.
5. Остапович М. О. Стилізація як маркер іронічної інтенції наратора в прозі С. Дигата. *Традиції та нові наукові стратегії у Центральній та Східній Європі: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції* (28-29 червня). Київ, 2019. С. 44 – 46.

АНОТАЦІЇ

Остапович М. О. Авторська модель польського іронічного наративу (приклад Станіслава Дигата). – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10. 01. 06 – теорія літератури. – Київський університет імені Бориса Грінченка, Київ, 2020.

Проблема моделювання іронічного наративу в теоретичному аспекті досі широко не розглядалася. Уперше в українській літературній теорії подано аналіз особливостей та функціонального наповнення іронічного наративу в аспекті ментальної специфіки та впливу на авторське письмо, відповідне конкретному мистецькому напрямку (тут – соціалістичний реалізм). Об'єктом дослідження

виступає проза С. Дигата (1914 – 1978) – прозаїка, сценариста, літературного критика, перекладача, колумніста, режисера, актора, чий культурологічний досвід повністю відтворює і наочно демонструє еволюцію та вплив фронтальної ідеологічної платформи на авторське письмо, демонструє загальні риси авторського стилю, головною з яких постає іронія. Ментальність письменника в означеному плані (модель іронічного наративу) розглядаються в контекстуальних зв'язках із прозою Г. Сенкевича, Т. Брези, В. Гомбровича. Передусім аналізуються фактори моделювання стилістичних ознак, зокрема, в аспекті системи тропів та принципів нарації. Зокрема розглянуто збірку оповідань «Рожевий зошит», романи «Прощання», «Подорожж», «Диснейленд» як найбільш презентативні тексти С. Дигата в аспекті наративних версій іронії. Авторська модель іронічної оповіді висловлює себе передусім через пародіювання типових образів та канонічних сюжетів польської класики. В контексті польської літературної практики періоду соціалістичного реалізму розглядається логіка формування іронічного наративу в опозиційній світоглядності С. Дигата, що здійснюється за рахунок пародіювання Г. Сенкевича (взято роман «Камо грядеши»). Іронію як домінуючу ідіюстилю С. Дигата розглянуто в аспекті впливу світоглядних авторських інтенцій (зокрема акцентується екзистенціалізм) на літературне письмо, а також на типологію образних моделей наративу. Акцентовано такі маркери текстів соцреалізму, як «маленька людина», «фантомні образи» тощо. Доведено, що на рівні наративних стратегій іронічний дискурс презентує себе через точки фокалізації (за Ж. Женеттом) та зміну темпу нарації, а також завдяки інтертекстуальним та інтермедіальним вкрапленням (алюзія, цитата, екфрасис тощо). Проблема наративу улягає в загальну теорію стилю, що зокрема у С. Дигата висловлює себе передусім через моделі топосу «дім», «церква», «родинний простір».

Висновується наступне: складність рецепції іронії полягає в тому, що саме у її випадку адекватне прочитання авторського задуму здійснюється не завжди, герменевтичний потенціал, як правило, не розкривається повною мірою, не співпадає з читацьким горизонтом очікування, попри те, що в ідеалі рецептивний «твір» має бути суголосним авторському тексту, позаяк рецепція передбачає відповідне сприйняття авторського письма читачем, проте іронія вимагає специфічної компетенції читача. У цілому аналіз художнього тексту з означених позицій дозволив під іншим кутом озвучити смислово-градаційні фактори, що у сукупності моделюють авторський стиль письма, виявляють його загальні принципи. Висновується, що авторський стиль С. Дигата передусім мотивує екзистенційна іронічна інтенція, постаючи важливою стильовою домінуючою його письма. Саме іронія виступає як домінуючий засіб авторського письма, екстраполюючись практично на всі рівні тексту, що дозволяє дійти загального висновку про генеративний статус іронії як такої, притаманний загалом польській літературній традиції.

Ключові слова: іронічний наратив, авторський стиль, моделювання іронічного дискурсу, інтенція наратора, С. Дигат, Г. Сенкевич, Т. Бреза, В. Гомбрович.

Остапович М.А. Авторская модель польского иронического нарратива (пример Станислава Дыгата). – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10. 01. 06 – теория литературы. – Киевский университет имени Бориса Гринченко, Киев, 2020.

Проблема моделирования ироничного нарратива в теоретическом плане прежде развернуто не рассматривалась. Впервые в украинской литературной теории анализируется специфика особенностей и функциональное наполнение нарратива в аспекте ментальной специфики и воздействия на авторское письмо, соответствующее конкретному художественному направлению (в данном случае – социалистический реализм). Объектом исследования является проза С. Дыгата (1914 – 1978) – писателя, сценариста, литературного критика, переводчика, режиссера, актера, чей культурологический опыт полностью воспроизводит и наглядно демонстрирует эволюцию и влияние фронтальной идеологической платформы на авторское письмо, демонстрирует общие черты авторского стиля, главной из которых выступает ирония. Ментальность писателя в обозначенном плане (модель ироничного нарратива) анализируется в контекстуальных связях с опытом Г. Сенкевича, Т. Брезы, В. Гомбровича. Как наиболее показательные тексты в аспекте нарративных версий иронии рассматриваются романы «Прощание», «Путешествие», «Диснейленд», сборник малой прозы «Розовая тетрадь». Авторская модель ироничного повествования выражает себя прежде всего в пародировании типичных образов и канонических сюжетов польской классики, выразительным примером которой предстает наследие Г. Сенкевича. В контексте польской литературной практики периода социалистического реализма анализируется исходящее из оппозиционного мировоззрения моделирование ироничного нарратива, которое осуществляется С. Дыгатом за счет пародирования классика (берется роман «Камо грядеши»). Акцентируются такие маркеры текстов социалистического реализма, как «маленький человек», «фантомные образы» и т.д. Показано, что на уровне нарративных стратегий дискурс ироничного повествования преимущественно выражает себя через точки фокализации (за Ж. Женеттом), вариации нарративного темпа, а также благодаря разнородным интертекстуальным и интермедияльным вкраплениям (аллюзия, цитата, экфрасис и пр.). Проблема нарратива вписывается в общую теорию стиля, который у С. Дыгата выражается через такие модели топоса, как «дом», «родной мир», «церковь».

В выводах отмечается следующее: сложность рецепции иронии заключается в том, что именно в ее случае адекватное прочтение авторского замысла осуществляется не всегда, герменевтический потенциал, как правило, не раскрывается в полной мере, не совпадает с читательским горизонтом ожидания, несмотря на то, что в идеале рецептивное «произведение» должно быть созвучным авторскому тексту, поскольку предусматривает соответствующее восприятие авторского письма читателем, однако ирония требует специфической компетенции читателя. В целом анализ художественного текста, исходя из указанных позиций, позволил под иным углом обозначить смыслоградационные факторы, моделирующие авторский стиль письма, его общие

принципы. Подчеркивается, что авторскому стилю С. Дыгата прежде всего присуща экзистенциальная ироническая интенция, что является важной стилевой доминантой его письма. Именно ирония экстраполируется практически на все уровни текста, что позволяет сделать итоговые выводы о генеративном статусе иронии и как таковой, и как присущей польской литературной традиции в целом.

Ключевые слова: иронический нарратив, авторский стиль, моделирование ироничного дискурса, интенция нарратора, С. Дыгат, Г. Сенкевич, Т. Бреза, В. Гомбрович.

Ostapovych M. O. Author's model of the Polish ironic narration (example of Stanislaw Dygat). – Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Philology, specialty 10.01.06 – Theory of Literature. – Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv, 2020.

The problem of modeling an ironic narrative in the theoretical aspect has not been widely considered. For the first time in Ukrainian literary theory, the specificity and functional content of the ironic narrative in the aspect of mental specificity and influence on the author's writing, corresponding to a specific artistic direction (here – socialist realism) are analyzed. The object of research is the prose of Stanislaw Dygat (1914 – 1978) - prose writer, screenwriter, literary critic, translator, columnist, director, actor, whose cultural experience fully reproduces and clearly demonstrates the evolution and influence of the frontal ideological platform on the author's writing, demonstrates general features author's style, the main of which is irony. The first part «Theoretical and methodological principles of the study of narrative forms in accordance with the author's style» considers the factors of modeling stylistic features, in particular, in terms of the trope system and principles of narration. It is concluded that the author's style of writing is modeled by semantic-gradational factors of narratives tempo, focalization, «phantom» images, etc.). In this regard, the mentality of this writer is considered separately in the contextual connections with the prose of G. Senkevich, T. Breza, W. Gombrovych, namely in the second section «Ironic narrative in the intertextual parameters of the Polish tradition». In the context of Polish literary practice of the period of socialist realism, the logic of forming an ironic narrative in the oppositional worldview of S. Dygat is considered, which is carried out by parodying G. Senkevich (the novel «Quo vadis» is taken). The conclusions to the section emphasize the two-vector controversy with the exported method, which confirms similar trends in the texts of T. Breza and W. Gombrovych. The third section «The dominant status of irony in the modeling of S. Dygat's literary style» analyzes the influence of the author's ideological intentions (in particular, existentialism is emphasized) on the typology of figurative models of the narrative. In particular, the collection of short stories by the author «Pink Notebook», novels «Farewell», «Journey», «Disneyland» are considered as the most presentable texts in terms of narrative versions of irony as such. The author's model of the ironic narrative expresses itself primarily through the parody of typical images and canonical plots of Polish classics, a clear example of this is the heritage of G. Senkevich. The idiolect of the epoch, «phantom» images, etc. are emphasized. It is proved that at the level of narrative strategies, ironic discourse presents itself through focalization points (according to J. Genette) and a change in the tempo of narration, as

well as through intertextual and intermedia interspersed (allusion, quotation, ekphrasis, etc.). The problem of narrative fits into the continuous theory of style, which in particular in S. Dygat expresses itself primarily through the models of topos «home», «church», «family space».

The following is concluded: the complexity of the reception of irony is that in its case adequate reading of the author's intention is not always carried out, the hermeneutic potential is usually not fully revealed, does not coincide with the reader's horizon of expectations, despite the fact that ideally receptive «work» must be consistent with the author's text, as the reception provides for the appropriate perception of the author's letter by the reader, but the irony requires a specific competence of the reader. In general, the analysis of the literary text from these perspectives allowed to make a statement taking into consideration «different angles» the semantic-gradational factors that together model the author's style of writing, reveal its general principles.

Given the ideological and linguistic basic narratives in the texts of S. Dygat, the palette of so-called phantom images (often modeled on the motives of World War II, modern politics), comparison of texts by S. Dygat with the works of T. Breza revealed consonant reminiscences, allusions, ekphrasis, although the ironic intentionality of each of the authors is directed differently, indicates the contradictions between them. S. Dygat manifests the impossibility of intellectual comprehension and renewal of art under the pressure of standardized doctrine. The hidden authorial irony is directed against Catholicism in the interpretation delegated to the narrator. It is concluded that the author's style of S. Dygat is primarily motivated by existential ironic intention, becoming an important stylistic dominant of his writing. It is irony that acts as the dominant means of authorial writing, extrapolating to almost all levels of the text, which allows us to reach a general conclusion about the generative status of irony as such, inherent in the Polish literary tradition in general.

Keywords: ironic narration, author's style, ironic discourse modelling, narrator's intention, S. Dygat, T. Breza, W. Gombrovych.